

МІНІСТРУ ІМ. І.П.ШАМЯКІНА

УДК 808.26-313.1(043.3)

В. В. Шур

**АСАБЛІВАСЦІ АНАМАСТЫКОНУ ПАЭТЫЧНЫХ ТВОРАЎ
ГАЛІНЫ ДАШКЕВІЧ**

Даследуецца анамастыкон паэтычных дыскурсаў паэтэсы Галіны Дашкевіч, выяўляюцца адметнасці выкарыстання онімаў у стварэнні мастацкіх вобразаў.

Уводзіны

Творчая спадчына паэтэсы з Мазыра Галіны Дашкевіч атрымала ў літаратурнай крытыцы кваліфікаваную ацэнку. Яе паэтычныя набыткі прыхільна былі сустрэты чытачамі і прааналізаваны вядомымі даследчыкамі паэзіі, літаратуразнаўцамі, пісьменнікамі. Намі праведзены аналіз анамастыкону яе паэтычных зборнікаў. Праз такія адзінкі асацыятыўна нярэдка перадаюцца

гістарычныя, эканамічныя, культуралагічныя канатацыі і інш. Некаторыя літаратурныя онімы, апрача гэтых асноўных асаблівасцей, выконваюць яшчэ і кумуляцыйную, а таксама ідэйна-эстэтычную і некаторыя іншыя функцыі: першая з іх знаходзіць сваё выражэнне ў адметным для ўсіх уласных імёнаў «нацыянальна-культуралагічным кампаненце», другая – у яго ідэйна-эстэтычным аспекце, што дазваляе пісьменніку «праз онімы, уведзеныя ў кантэкст, выражаць свой светапогляд і ацэнку адлюстраванага ў творы, перадаваць думкі і пачуцці персанажаў» [Я. Верашчагін, В. Кастамараў]. З выкарыстаннем разнастайных рэальных онімаў, слоў-храматонімаў, дыялектызмаў, іх разнавіднасцей, тэматычных прафесіяналізмаў у спалучэнні з іншымі лексічнымі адзінкамі, што характарызуюць самыя розныя паняцці і катэгорыі этнакультурнага зместу, пісьменнікі ствараюць мастацкі тэкст, насычаны багатай інфармацыяй, які незалежна ад яго жанравай спецыфікі ўяўляецца цэласным структура-сэнсавым адзінствам, служыць асноўнай мэце мастацкай камунікацыі – уздзеянню на чытача і данясенню да яго задуманай пісьменнікам ідэі. Такім чынам, рознымі сродкамі ствараецца агульны мастацкі фон і тэкст як дынамічнае камунікатыўнае ўтварэнне вышэйшага ўзроўню. Анамастычны канцэпт, словы-дамінанты ў такім арганізаваным адзінстве звычайна матывуюцца ідэйным зместам твора, часам яго стварэння, пазіцыяй аўтара яго ўменнем праз выбар слова (оніма), яго варыянты ўздзейнічаць на чытача (слухача) мэтанакіравана арыентуючыся пераважна на тыя словы-этнаграфізмы, анамастычныя адзінкі, якія выразна дэманструюць паняцці этнакультурнага характару і ў сукупнасці могуць ствараць у дасведчанага чытача вобразныя алузіі, асацыяцыі, а таксама перадаваць каларыт рэгіёна, часу. Некаторыя мясцовыя ўласныя назвы пісьменнікі з дапамогай самых розных прыёмаў і тропай праз мастацкія ўмоўнасці ўмела семантызуюць, ажыўляючы зыходнае значэнне іх апелятываў. Яны становяцца дамінантамі анамастычнай прасторы тэксту, сродкам самай лаканічнай характарыстыкі асобы або аб'екта. Такія онімы атрымліваюць разнастайнае канатацыйнае насычэнне – асаблівасць выразнага кампанента для выражэння эмацыйных ацэнак і характарыстык. Такі падыход у выбары рэальных онімаў роднага Палесся выразна прасочваецца на фоне агульнай творчасці Галіны Дашкевіч, у якой палеская тэматыка, як заўважылі даследчыкі, з'яўляецца асноўнай і праходзіць чырвонай ніткай праз усю яе паэзію, цалкам адпавядаючы яе рамантычнаму светаўспрыманню.

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне

Творчасць Галіны Дашкевіч, якая засведчана ў яе паэтычных зборніках «Верасніца» (Мн., 1997), «Паўлік кніжачку чытае» (Мн., 2001), шматлікіх публікацыях у калектыўных зборніках, часопісах «Малодосць», «Польмя», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» і інш., бярэ пачатак у далёкія ўжо 60-я гады ХХ ст., калі яна была студэнткай філалагічнага факультэта Мазырскага педінстытута. Тады ўжо на адным з семінараў будучы прафесар літаратуры Міхаіл Апанасавіч Палкін прапанаваў першакурснікам прачытаць свае вершы і іншыя творы, ставіўшы, відаць, задачай выявіць тых, хто не абдзелены паэтычным талентам, здольнасцю бачыць у звычайным, штодзённым прыгажосць, маляўнічасць, незвычайнасць нашай рэчаіснасці, хто выяўляў у словах неабмежаваныя магчымасці паэтычных вобразаў, створаных мастацкімі сродкамі і інш... У ліку такіх найперш была і бялявая сціплая дзяўчынка з-пад Турава Галя Клімовіч, якая, крыху саромеючыся, прачытала зацікаўленай і прыціхлай аўдыторыі некалькі сваіх вершаў, напісаных ёю яшчэ ў школьныя гады. Чыталі свае творы тады яшчэ некалькі студэнтаў і студэнтка, але М. А. Палкін пачаў каменціраваць толькі вершы Галі Клімовіч, выяўляючы ў іх паэтычныя знаходкі, а потым і недахопы, пераважна паэтычныя лозунгі і штампы або празмерную сентыментальнасць, ідылічнасць, уласцінасць, якія характэрны, мабыць, амаль кожнаму пачаткоўцу.

У наступныя гады маладая паэтэса актыўна далучылася да мастацтва слова: студэнткай, а потым настаўніцай роднай мовы і літаратуры, яна стала выдатнай чытальніцай мастацкіх твораў, выступаючы ў школах і працоўных калектывах Мазыра, а потым – вядучай актрысай у Мазырскім народным тэатры, дзе ў поўную меру раскрыўся яе шчодры дар драматычнага акцёра, дзе яна бліскуча і пераканальна выконвала ролі *Паўлінкі* ў аднайменнай камедыі Янкі Купалы, *Зосі* ў драме «Раскіданае гняздо» гэтага ж класіка, ролю *Зіны*, а затым *Надзеі* ў макаёнкаўскім «Трыбунале» і інш... Пра гэта паэтэса скажа потым вершаванымі радкамі: *«Я іграла Паўлінку, як ніколі раней не іграла, мне здалася, што з залы на мяне пазірае Купала»*. «Эмацыянальная, вельмі непасрэдная, з велізарным абаяннем, яна прынесла з сабой на сцэну паэзію зялёных лясоў і ціхіх рэк. Свет купалаўскіх герояў стаў незвычайна бліскучым для Галіны. Роля Зоські яе літаральна захапіла». Так характарызаваў Галіну як актрысу заслужаны дзеяч культуры Беларусі Міхаіл Яўхімавіч Колас у артыкуле «Знайсі сваю дарогу» («Советская Белоруссия», 22 кастрычніка 1968 года).

У гэтай сувязі варта адзначыць, што Галіна Мікалаеўна была ля вытокаў Мазырскага драматычнага тэатра імя Івана Мележа. Гэта яна, яе муж, Дашкевіч Яўген Яўхімавіч, рэжысёр тагачаснага народнага тэатра Міхаіл Яўхімавіч Колас, іншыя самаадданыя энтузіясты, ажыццявіўшы на мазырскай сцэне выдатныя пастаноўкі драматычных твораў з рэпертуару Янкі Купалы, Кандрата Крапівы, Андрэя Макаёнка, Івана Мележа, Георгія Марчука і інш., дасягнуўшы сапраўднага прафесіяналізму, сталі лаўрэатамі Усесаюзнага конкурсу самадзейных тэатраў, а з пастаноўкай п'есы Янкі Купалы «Раскіданае гняздо» нават трапілі ў Крамлёўскі палац, дзе заваявалі за сцэнічнае майстэрства 7 залатых медалёў. Калектыў тэатра, дзе галоўныя ролі з 1967 г. амаль нязменна выконвала Галіна Дашкевіч, з вялікім поспехам удзельнічаў ва ўсесаюзных фестывалях тэатральнага мастацтва. Так, Мазырскі тэатр быў лаўрэатам 1-га і 2-га Усесаюзнага фестываляў тэатральнага мастацтва (1967 г. «Раскіданае гняздо» Я. Купалы; 1986–1987 г. «Паўлінка» Я. Купалы), яго калектыў – удзельнік Міжнародных фестываляў сцэнічнай творчасці «Рампа дружбы – 76» (г. Талін, «Трыбунал» А. Макаёнка), «Рампа дружбы – 86» (г. Вільяндзі, Эстонія, «Люцікі-кветачкі» Г. Марчука, Гранпры) і інш... Пасля такога ашаламляльнага поспеху Мазырскі народны тэатр набыў статус прафесійнага і стаў асноўным культурным асяродкам на Палессі.

Паэтычны дар Галіны Дашкевіч быў заўважаны крытыкай. Яе вершы, зборнікі прыхільна былі сустрэты чытачамі, літаратуразнаўцамі. У рэцэнзіях, водгуках адзначалася, што прываблівае ў вершах паэтэсы прастата мастацкіх вобразаў, яе адкрытасць, «будзённая чалавечая непасрэднасць». «Родны край – Палессе, Айчына, Беларусь. Колькі ўсхвалявана-лірычных і разважліва-мужных радкоў прысвечана ім паэтамі ўсіх пакаленняў! Паўтараць іх і наследаваць? Г. Дашкевіч і паўтарае, і наследае, аднак зноў-такі робіць гэта адкрыта, непрыхавана. Дзесяць праглядаецца Якуб Колас, Яўгенія Янішчыц. Асабліва Яўгенія Янішчыц, якая таксама родам з Палесся», – пісаў у прадмове да яе першай кнігі паэзіі «Верасніца» акадэмік Акадэміі навук Беларусі Віктар Каваленка [1, 6].

Паэтычныя набыткі Галіны Дашкевіч аналізавалі таксама дактары філалагічных навук С. Лаўшук, А. Ненадавец, кандыдаты філалагічных навук У. Замкавец і А. Мельнікава, пісьменнікі У. Верамейчык, В. Жуковіч, М. Мятліцкі, М. Зарэмба, В. Ярац, А. Бароўскі, маладыя навукоўцы С. Грышкевіч і Я. Есіс. Прыгадаем некаторыя іх выказванні пра асобу і творчасць паэтэсы Галіны Дашкевіч.

Мікола Мятліцкі – паэт, галоўны рэдактар часопіса «Полымя» ў артыкуле «Горад, адкрыты з маленства» пісаў пра паэтэсу: «*Чытаючы яе пранікнёныя радкі пра Палессе, болей і болей упэўніваюся: Палессе і яго Мазыр народзяць яшчэ багата адметных талентаў, здатных увасобіць у слове духоўную веліч роднай зямлі, як тое зробіў несмяротнымі раманамі славны палескі пісьменнік Іван Паўлавіч Мележ»* [2, 135].

«*Шырокае палатно паэтычных вобразаў, створаных Галінай Дашкевіч, далучае нас да характава Палесся, хаця і пазначанага сёння страшным знакам чарнобыльскай бяды... Паэтэса стварыла стройную сістэму вобразаў, якія кранаюць прастатой, шчырасцю і адухоўленасцю»* (Ул. Верамейчык. Рэкамендацыя да ўступлення ў саюз пісьменнікаў 28.04.1998 г.).

«*Галіна Дашкевіч даўно з'яўляецца славай паэткай, са сваім поглядам на жыццё, са сваім почыркам і шчырай задумленасцю, ялічотай і каларытнасцю. І кнігі яна выдавала не самвыдатам, а прайшоўшы думкі строгіх рэцэнзентаў і крытыкаў, выдала дзве сваіх кніжкі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»* (Анатоль Бароўскі. Рэкамендацыя да ўступлення ў саюз пісьменнікаў 12 студзеня 2006 г.)

Анамастычная прастора яе паэтычных дыскурсаў вельмі натуральная, зямная, пра што сведчаць пераканальна нават яе арыгінальныя бібліяграфічныя – загаловкі першых кніг: «Верасніца» – гэта і аднайменная вёска пад Туравам. У Тураве яна нарадзілася, там прайшлі першыя гады яе маленства. Побач – роднае паселішча бацькі Галіны вёска Малешаў, дзе яна вырасла, пайшла ў школу, пачула родныя песні, усвядоміла мацярынскую ласку, павагу і захапленне таты-настаўніка да яе рана выяўленага таленту спяваць і слухаць, пісаць вершы, бачыць зачараванне дачкі непаўторнай прыгажосцю навакольных краявідаў, прыгажуні Прыпяці, загадкавую веліч блізкага ад Верасніцы і Малешава старажытнага Турава, яго багатай гісторыі: *Маленькая вёсачка Малешаў // Даверліва к Тураву пуліцца. // Сюды я, сталёная далеччу, // Імкнуся да таты з матуляю. // Імкнуся да дзедаў і прадзедаў, // Што сяць на закінутых могілках, // Мне Богам ты, вёсачка, дадзена // Паводле жыццёвае логікі* [Вер., с. 21].

«*Паўлік кніжачку чытае*» – гэта таксама не проста назва зборніка паэзіі для дзяцей, а ў першую чаргу эмацыянальна праяўленне – захапленне, любаванне, замілаванне і прысвячэнне любімаму ўнуку Паўліку, які таксама вельмі рана, як і бабуля, пачаў выяўляць жаданне і памкненне самастойна

здабываць веды пра навакольны свет, тыкаючы пальчыкам у новыя і незразумелыя словы ў кніжцы. Назавіце любога дзядулю ці бабулю, якіх бы не краналі такія словы пра іх унукаў? Параўнайце таксама, што ўласнае імя *Павел*, яго варыянты *Паўла, Паўлюсь, Паўлюк, Паўлік* узыходзяць да старажытнага лацінскага прыметніка *малы, невялікі, маленькі*. А такіх маленькіх мы ўсе шануем і любім асабліва!

Назвы-айконімы Палесся *Мазыр, Верасніца, Любавічы, Азяраны, Хільчыцы, Тураў, Лою, Брагін, Зарэчча, Паселічы, Хойнікі-Хвойнікі, Милешаў, Гарынь, Прыпяць, Дняпро, Сож*; онімы-антрапонімы таксама рэальных асоб або вядомых літаратурных персанажаў, міфалагічных істот і інш. уяўляюць спецыфічны анамастыкон яе паэтычных твораў.

Так, у вершы «У бацькавым доме» паэтэса прызнаецца, што «у бацькавым доме, як поўняй, // Усмішкаю кожны куточак напоўнен, // Дзіцінства былога стракатае ўлонне // Мне кветкай Купалля чароўнай ківае сягоння. // У бацькавым доме, наверце, // У кожным куточку пануе бяссмерце, // Тут прадастаў простае слова – святыня, // Адвечнаю песняй у сэрцах жыве – не астыне...» [Вер., с. 33].

У вершах Г. Дашкевіч паэтызуюцца, адухаўляюцца, персаніфікуюцца шматлікія мясцовыя айконімы, гідронімы, мікратапонімы, уласцівыя Тураўшчыне, дзе яна правяла дзіцінства, Мазыршчыне, дзе вучылася, працавала ў школе, універсітэце, тэатры, дзе спаткала любоў, стварыла сям'ю, нарадзіла дзяцей, знайшла верных сяброў, стала вядучай артысткай мясцовага тэатра, прызнаным педагогам, кандыдатам філалагічных навук, дацэнтам: «*Пад песні задуменыя Палесся // Раслі мы і ўглядзіліся ў прастор, // Ірваліся хутчэй у паднябессе, // Як птушчаныты – за сло, да зор*» [Вер., с. 34].

Родная *Тураўшчына – Верасніца, Азяраны, Любавічы* – часта сьняцца паэтэсе. У гэтых асацыятыўных назвах уся гама ўражанняў і эмоцый ад дзіцінства, юначай пары. Гэта і песні вясковых красунь, і ягады чарніцы, суніцы ў тураўскіх пушчах і на сонечных палянах, і птушкі-пералёчкі, пчолкі на лугавінах і паплавах, міфалагічныя русалкі ў прыбярэжных прыпяцкіх старыцах і азярынах: «*Верасніца, Верасніца // Мне ночамі часта сніцца. // Вераснічанкі-красуні – // Яснавокія пявунні, // Вышывальшчыцы і чарнічніцы. // Вераснічанкі-вераснічніцы // Чаруўніцы, працаўніцы // У той вёсцы маладзіцы. // А дзючаты ў Верасніцы // Нібы ягадкі-суніцы...*» [Вер., с. 37]. Кароткімі сказами, аздобленымі народнымі параўнаннямі і трапічнымі эпітэтамі, анамастычнымі адзінкамі паэтэса стварае тыповы рэтрамалюнак палескіх сёл, у якіх традыцыйныя заняткі дзяцей, асабліва дзючат, маладых жанчын, – збор ягад чарніц, суніц, вышыванне руднікоў, посілак, слёў яснавокіх пявунняў над Прыпяцю, – было самай кідкай і запамінальнай з'явай не толькі на Тураўшчыне, а і ўсім Палессі ў гады маладосці паэтэсы. Асацыятыўна праз назву *Верасніца* перадаецца і водар лугавых кветак з шырокіх даяляглядаў поймы Прыпяці, а таксама духмянага верасовага мёду з суседніх бароў. Параў.: *верас* – тыповая, вельмі распаўсюджаная ў лясах Палесся меданосная расліна, якая звычайна цвіце ў верасні месяцы.

У вершы «На Палессі» паэтэса, выкарыстоўваючы таўталагічны паўтор мясцовых айконімаў, стварае своеасаблівы гімн палескім вёскам, іх назвам: «*На Палессі сярод безлічч дзівосаў // Ёсць чаруючыя назвы нашых вёсак: Верасніца, Любавічы, Азяраны... // Так ласкава, нібы сонейка ўранні, // Зіхаліць, пераліваюцца, струмяныць // Словы родныя пшчотна, задуменна. // Любавічы – зорак клічуць, Азяраны – дзень жадаюць, // Верасніца – верас сніцца // Ўсім, хто ў край свой закаханы. // Верасніца, Любавічы, Азяраны, // Усявышнім вы салім, відаць, названы, // Бо з якою быць душою трэба чыстай, палымнай, // Каб прыдумачь: Верасніца, Любавічы, Азяраны...*» [Вер., с. 13]. Тут і выразнае выяўленне этымалагічнай празрыстасці мясцовых уласных найменняў (возера → *Азяраны*; любы (прыгожы, любімы) → *Любавічы*; верас → *Верасніца*). Паэтэса ўмела як мастацкі прыём выкарыстоўвае каламбур, абыгрываючы мілагучную для яе слыху назву: «*Верасніца – верас сніцца*». Ствараюць напеўнасць, меладызм вершаваных радкоў і іншыя мастацкія сродкі. Гэта традыцыйныя народныя параўнанні: *нібы сонейка ўранні, як кветкі на абрусе саматканым, як дзіяменты роднай мовы беларускай*; памяцнальна-ласкавыя формы назоўнікаў: *сонейка, зямелька*, архаізаваныя інфінітывы: *дараваці*; парадак слоў, што пераважна ўласцівы творам фальклору. Адметнасці стылю і таленту паэтэсы заўважыў у яе самых першых творах У. Верамейчык, які ў рэкамендацыі Галіны Дашкевіч у саюз пісьменнікаў, адзначаў: «... яна распрацоўвае тыя ж тэмы, над якімі праую і сам, – *Прыпяць, Мазыр, Палессе, Чарнобыль...* Многія вершы маюць канкрэтны адрас, гавораць аб захапленні Галіны Дашкевіч сваім радаводам».

Галіна Дашкевіч – здольны навуковец, даследчык творчасці народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна, сучаснай прозы, паэзіі, сцэнічнага мастацтва. Яе пярэ належаць дысертацыя «Праблемы раманнай творчасці Івана Шамякіна», прысвечаная аналізу сюжэтаў і стылю класіка беларускай літаратуры, за што ёй прысвоена вучоная ступень кандыдата філалагічных навук. Галіну паважаюць пісьменнік, ён высока цаніў яе навуковыя працы і паэтычны дар, асабліва падабаліся яму беларускія народныя песні ў яе выкананні.

Значная частка вершаў Галіны Дашкевіч прысвечана канкрэтным асобам – яе таварышам-калегам, настаўнікам, урачам, артыстам, вучоным, з якімі яна сябруе, у каго вучылася мудрасці жыцця, кім захаплялася і ганарылася. Гэта імёны прафесара Івана Уладзіміравіча Дуды, пісьменнікаў Івана Мележа, Жэні Янішчыц, артыстаў мазырскага тэатра Андрэя Іванавіча Лазароўскага, Міхаіла Яўхімавіча Коласа, народнай артысткі СССР Галіны Макаравой. Так, у вершы, прысвечаным таленавітаму тэатральнаму рэжысёру Міхаілу Яўхімавічу Коласу, «самародку з лельчыцкіх загонаў», паэтэса пісала пра мазырскі Парнас: «Мазыр, край родны, нізка пакланіся Таму, хто вёў нас да парнаскіх высяў. Яму не шэсцьдзесят, а толькі трыццаць... Палескі Колас будзе каласіцца...» [Вер., с. 81]. Тут і алюзійнае параўнанне талентаў геніяльнага Якуба Коласа і самабытнага тэатральнага рэжысёра з Мазыра Міхаіла Коласа, чый яскравы прыклад самаадданага служэння Мельпамене, які ўзрос да вяршынь беларускага Парнаса, заслугоўвае ўсямернай павагі і ўхвалы. Але найбольш у яе твораў-прысвячэнняў сваім родным, блізкім: дзеду Міхалу з-пад Хойнікоў, матулінаму тату; дзядулю Паўлу, якога ў Малешаве вяскоўцы называлі *Богам*: «Дзядуля мой глядзеў далёка ў вечнасць, // Бо нездарма мянушку меў ён – “Бог”» [Вер., с. 17]; маме, *Марыі Міхайлаўне Лагвінец*, вясковай настаўніцы, выпускніцы Мазырскага педінстытута першых пасляваенных гадоў, якой, на жаль, ужо няма: «Мама, заставайся маладою, // Запаветнай песняю зямною, Пакуль ты жывеш на белым свеце, // Мы, сівыя птахі, будзем дзецьмі» [Вер., с. 20]; тату, Мікалаю Паўлавічу Клімовічу, – таксама выпускніку Мазырскага педінстытута, настаўніку роднай мовы, паэту, партызану, франтавіку, скалечанаму на вайне: «Парою невыносна цяжка // Бывае ў наш час суровы. // І я загадаю словы бацькі: // – Жыві здарова! // Я веру ў сэрцаў паяднанне, // Я веру ў веліч шчырых слоў: // Як сонца промень, як святанне // Бацькоўскае – Жыві здарова!» [Вер., с. 26]; бабулі Куліне, якая заўсёды па-народнаму мудра вучыла не забываць родны парог: «Бабуля памірала і казалася: // “Глядзіце ж, дзетачкі, адно другога!” // Успамінала Прыстань і Заверб’е, // Развіталася з Доўгаю Лазою, // З Віннічамі, Гарой і Крыванівай... // Дванаццаць яна дзетак нарадзіла, // Ды выжылі з іх усяго шасцёра: // Рыгор, Даніла, Сідар і Мікола // Дочкі – Кацярыначка і Волька. // Сын Сідар не вярнуўся з Магадана, // Даніла голаў склаў пад Кенігсбергам...» [Вер., с. 31]; дзядзьку Рыгору, лёс якога скалечыла вайна: «Пражыў бацькі за восем дзесяткаў // Мой дзядзька любімы – Рыгор, // У вачах яго – мудрасць і ласка і ціхі бацькоўскі дакор. // Трох дзетак забрала нядоля – // Дачушку і двое сыноў, // Не ведаў пра страшнае гора, // Калі з-пад Берліна ішоў...» [Вер., с. 23]. Ён быў аптымістам і вучыў жыць аптымістычна іншых: «Ды прагу жыцця не спаліла // І права кахаць удваіх. // Палашка яму нарадзіла // Трох дзетак замест нежывых...» «Не знікне палескае племя, // Жывучы Клімовічаў род... // Палашка гаруе на сене, а я сцерагу агарод...» [Вер., с. 24]. Двое дачушак дзядзькі Рыгора закончылі паспяхова Мазырскі педінстытут і працавалі настаўнікамі.

У вершах для дзяцей Галіна Дашкевіч шырока выкарыстоўвае традыцыйны для беларусаў набор уласных імёнаў, які цяпер пад уздзеяннем пераважна экстралінгвістычных фактараў у значнай меры архаізаваўся і выкарыстоўваецца, на жаль, не ўсімі. Паэтэса, ужываючы самыя розныя варыянты беларускіх дзіцячых імёнаў, паслядоўна звяртае ўвагу на іх мілагучнасць, адметнасць, нацыянальную непаўторнасць і самабытнасць: *Паўлік, Паўлючок, Павел, Міхаська, Міхасёк, Наташа, Натулька, Мікалка, Мікалайчык, Святапланчка, Коля, Рыгор, Рыгорка, Жэня, Надзя, Надзейка* і інш. ... Дзейнічаюць у яе вершаваных творах запамінальныя для дзяцей і традыцыйныя ў беларускім фальклоры *дзед Мароз, Завіруха, Яснавокая Вясяна, Вясяна-красуня, дзед Пярун, Чародзей, Воўк, Мядзведзь, цёця Ліска, Зайка, коцік Кузя, Чыпірадла-задзірадла, Дуралей* і інш. [ПКЧ, с. 3–45].

Галіна Дашкевіч пераважна ўжывае памяншальна-ласкальныя варыянты імёнаў, што з’яўляецца заканамернай з’явай для беларускага дзіцячага анамастыкону нават у штодзённым неласкальным маўленні. Такім чынам, ужыванне дэмініватыўных формаў імёнаў дзяцей у штодзённым побытавым называнні з’яўляецца сталай і паказальнай адзнакай беларускага нацыянальнага іменаслова, традыцыі якога ўмела прадаўжае паэтэса ў яе дыдактычна-займальных творах, адрасаваных самым маленькім чытачам. На жаль, такія кніжкі беларускія выдавецтвы друкуюць рэдка і вельмі абмежаванымі тыражамі.

Пісаць для дзяцей значна цяжэй, чым для дарослых, адзначала ў адным з інтэрв’ю Галіна Дашкевіч, аднак яна знаходзіць спосабы зацікавіць маленькага чытача, па-народнаму пераканальна і проста тлумачыць Паўліку і яго маленькім сябрам незразумелыя словы: «Пряляцелі буслы... Буслянятак дзюбкамі буськаюць, Нездарма называюць іх буськамі» [ПКЧ, с. 10].

Знаходзіць яна і спосаб растлумачыць займальна маленькім жыхарам пераважна празрыстыя народныя назвы беларускіх месяцаў: «Застывала восень зычна, // Запаліў кастры кастрычнік, // Падарыў ім лістапад // Лісіца ціхі зарапад. // Грудзень стукае ў грудзі: // – Дакапайце ж бульбу, людзі!» [ПКЧ, с. 18].

Асноўным аргументам, падставай для такой «гульні слоў», цікавай і зразумелай дзецям, з'яўляецца сутыкненне сугучных (часам зусіх няроднасных слоў – В. Ш.), якія ў вершаваных радках зрадняюцца, ствараючы каламбуры, прыцягваючы на сябе павышаную ўвагу і надаючы зарыфмаваным радкам дасціпнасць, своеасаблівую нечаканасць і навізну, што, безумоўна, паманіе пазнавальныя і мастацка-эстэтычныя вартасці такога верша. Назвы месяцаў у яе вершаваных радках персаніфікуюцца, маюцца паэтэсай як жывыя істоты, адухаўляюцца: – *Грай на дудцы, Сакавік, На цымбалах – Красавік, Сын малодшы – Травень-Май, – нам вясняначкі спявай!* [ПКЧ, с. 6]. Размаўляюць у яе вершах, думаюць, разважаюць таксама персаніфікаваныя коцік *Куля, яснавокая Вясна, прыгажун-Баравічок, Яблынька, Рабіна-чараўніца, Верабейка*, якому «разбойніца-кошкі // Пакалечыла правую ножку» і інш. Насычаны яе вершы для дзяцей мноствам складаных, але празрыстых на семантыку слоў, якія лёгка ўспрымаюцца маленькімі дапытлівымі чытачамі: *лістапад, зарапад, самакаты, самалёт, дабрадзейка, Чарадзей, Завіруха, саснячок, баравічок, грыбна, хлебна* і інш. Такія словы сугучныя з іншымі, зразумелымі ўжо дзецям, яны лёгка на ўспрыманне, асацыятыўныя і разам з іншымі адзінкамі ствараюць выразна-пазнавальны малюнак, неабходны ў мастацкім тэксе.

Такім чынам, яе паэтычным дыскурсам уласцівы ў значнай меры выразы палескі каларыт і аўтабіяграфізм, якія выяўляюцца паслядоўным выкарыстаннем рэальных тураўскіх, мазырскіх, хойніцкіх айконімаў, гідронімаў, мікратапонімаў: *Малешаў, Верасніца, Хільчыцы, Азяраны, Любаічы, Прыстань, Красны Бор, Заверб'е, Віншчы, Замкавая Гара, Гара, Крываніва, Хойлікі (Хвойцікі), Зарэчка і інш.*; насычэннем тэкстаў рэальнымі імёнамі, прозвішчамі жыхароў з розных куткоў Усходняга Палесся: *дзядзька Рыгор, Клімовічаў род, Міхалка Лагвінец, Даніла, Сідар, Мікола, бабуля Макрэня, дзядуля Павел* па мянушцы *Бог* і інш., ужываннем дыялектызмаў і дыялектных формаў: *кажушак* – у тураўскіх гаворках шчупак; *граюць у палёх; харашуха; Галёк; утрываці*; спецыфічных для Палесся фразеалагізаваных выразоў: *ні к чорту не варт, плыву за вадой, жыві здарова! спяваў нібы салодка, ідыдзіці ў вечнасць*; спецыфічных таўталагічных спалучэнняў: *век векаваць, гора гараваць* і інш., што напauняе паэтычныя радкі Г. Дашкевіч выразна адметным, запамінальным каларытам.

Пра сваю паэтычную творчасць паэтэса ў адным з вершаў сказала: «Цярпліва ўзрыхляю поле Дабрыні, // Засяваю яго зярняткамі Спагады, // Аздобляю яго вяночкамі Надзеі, // Няхай каласціца пад небам Кахання» [Вер., с. 111]. Пажадаем і ёй Цярпліваці, Дабрыні, Спагады, Надзеі, Кахання, каб гэтыя вечныя словы былі спадарожнікамі яе сямейнага шчасця, працы, паэтычнага дару.

Вывады

Аналіз паэтычных твораў Галіны Дашкевіч сведчыць, што яе паэтычным дыскурсам уласціва выключная натуральнасць апісання канкрэтных мясцін Усходняга Палесся. У яе вершах светла і паэтызавана гучаць сапраўдныя назвы рэк, азёр і вёсак Тураўшчыны, Мазыршчыны, рэальныя імёны яе блізкіх – дзядоў, бацькоў, дзяцей, унукаў, тых асоб, з якімі яна працавала, вучылася, выконвала ролі на сцэне тэатра, сябрвала. Паэтычны ў яе творах валодаюць самымі рознымі канатацыйнымі асаблівасцямі – узмацняюць, напрыклад, паўтарамі, рыфмай эмацыійны змест пачуццяў і думак мастака і яго літаратурных персанажаў, разам з іншымі сродкамі ўдзельнічаюць у фарміраванні вобразаў, ствараючы ў чытача наглядна-вобразнае ўяўленне аб мясцовасці, асаблівасцях яе флары і фауны, укладзе жыцця палешукоў, іх занятках, марах і спадзяваннях, з'яўляюцца вызначальнымі тэкстаўтваральнымі адзінкамі з высокім асацыятыўным патэнцыялам і інш. Такія вобразна-апісальныя асаблівасці онімаў Тураўшчыны і Мазыршчыны ў вершах Г. Дашкевіч, безумоўна, уплываюць на агульны тон мастацкага адлюстравання падзей і краявідаў Усходняга Палесся, якімі была зачаравана паэтэса, што сирывала паглыбленай меладычнасці і лірызму, уласцівых яе паэзіі.

Скарачэнні

Вер. – Дашкевіч, Галіна. Верасніца / Галіна Дашкевіч. – Мінск: Маст. літ., 1997. – 140 с.

ПКЧ – Дашкевіч, Галіна. Паўлік кніжачку чытае / Галіна Дашкевіч. – Мінск: Юнацтва, 2001. – 46 с.

Літаратура

1. Каваленка, В. Мой край заселены трывогай / Віктар Каваленка // Верасніца / Г. Дашкевіч. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1997. – С. 5–10.
2. Мятліцкі, М. Горад, адкрыты з маленства / Мікола Мятліцкі // Маладосць. – 2006. – № 4. – С. 132–144.

Summary

This article investigates onomasticon of poetess Galina Dashkevich's poetical discurs. It reveals features of onims using in formation of images.

Паступіў у рэдакцыю 25.02.08.